

SCHWARZENBERSKÉ NOBILITAČNÍ DIPLOMY

Jiří Zálaha

1. Přehled dějin rodu Schwarzenberků a jejich erbu

Rod někdejších knížat ze Schwarzenberku pochází z Dolních Frank v Bavorsku. Podle rodového statku se Schwarzenberkové, mající zprvu postavení rytířů, původně nazývali ze Seinsheimu a pod tímto jménem se poprvé uvádějí v roce 1172. Erkinger ze Seinsheimu /1362-1437/ koupil v letech 1405-1411 po částech hrad a panství Schwarzenberg v Bavorsku a začal se psát ze Seinsheimu na Schwarzenberku. Během času původní přídomek odpadl a zbyla jen jeho druhá část, kterou jeho potomci užívají dodnes. Erkinger podporoval velmi účinně císaře Zikmunda, s nímž byl v příbuzenském poměru, v jeho tažení proti husitům v letech 1420-1421, jichž se osobně účastnil, a byl za své služby v roce 1429 povýšen do stavu říšských svobodných pánů. I/ Zikmund mu dal do zástavy české hrady Točnick, Žebrák a Bečov a města Kadaň, Žatec a Beroun. To byl první, byť časově omezený případ získání nemovitého majetku - vlastně užitků z něho - Schwarzenberky v Čechách a také prvního spříznění Seinsheimů-Schwarzenberků s českou šlechtou.

Po Erkingerově smrti se rod rozdělil na dvě větve: stefansberskou a hohenlandsberskou /franckou/.

Mladší - hohenlandsberská - větev vymřela Jiřím Ludvíkem /zemř. 1646/ a její majetek přešel na starší větev. Z významnějších členů mladší větve rodu budiž uveden Jan zvaný Silný /zemř. 1528/, politik a překladatel, autor bamberského hrdeinlínho práva, dále Bedřich zvaný Nešťastný /zemř. 1561/, politický odpůrce císaře Ferdinanda I., Otto Jindřich /zemř. 1590/, diplomat, a již zmíněný Jiří Ludvík, rovněž diplomat v císařských službách, známý také svým sňatkem s několikánasobnou vdovou Annou Neumannovou z Wasserleonburku /zemř. 1623/.

Zakladatelem starší větve rodu byl nejstarší Enkingerův syn Michal I. /zemř. 1469/, jehož vnuk Erkinger II. /zemř. 1510/ se usadil trvale v Nizozemí a založil tzv. nizozemskou rodovou větev. Z potomků Erkingera II. se nejvíce proslavil Adolf /zemř. 1600/ v úspěšných bojích proti Turkům, za něž byl roku 1598 povýšen do stavu říšských hrabat. Adolfův syn Adam /zemř. 1641/ přišel o valnou část rodového jmění, které mu neprávem zabavil braniborský kurfiřt Bedřich Vilém, v jehož službách stál. Navrácení tohoto jmění se dočkal až jeho nástupce, druhorozený syn Jan Adolf I. /1615-1683/, jedna z nejvýznamnějších postav rodu. Jan Adolf I. byl od mladých let v císařských službách a po nějaký čas byl pomocníkem - společníkem a rádcem císařova bratra, arcivévody Leopolda Viléma. Odolává četným intrikám na císařském dvoře, stal se Jan Adolf I. v roce 1670 prezidentem říšské tajné rady a v témže roce byl povýšen do stavu říšských knížat. Tím byl uveden na knížecí lavici ve franckém sněmu a do kolegia říšských knížat s právem virilního hlasu. Roku 1671 mu udělil císař Leopold I. titul a práva císařského falckrabího.

Již určitý čas předtím se podařilo Janu Adolfovi I. urovnat si své majetkové poměry. V roce 1646 převzal statky zděděné po mladší větvi rodu a roku 1650 dosáhl po dlouholetých sporech navrácení zabaveného majetku po svém otci Adamovi. Po nabytí inkolátu v Čechách roku 1654 obdržel v roce 1659 od císaře v zástavní držení panství Křivoklát a statek Krušovice. Se ziskáním třeboňského panství v roce 1660 od arcivévody Leopolda Vílema se schwarzenberský rod natrvalo usadil v Čechách. Rodový majetek zde rozmnožil Jan Adolf I. nákupy panství a statků Hluboká nad Vlt., Mšec, Radomilice, Bzí, Branovice, Vlčice, Žimutice a Nižburk. V nákupech pokračoval jeho syn Ferdinand /1652-1703/, který přikoupil Jinonice, Butovice a Smíchov u Prahy, Postoloprty, Kestřany, Skočice, Drahonice, Přečín, Sejfy a Morry. Roku 1698 zdědil po své manželce Marii Anně rozené hraběnky ze Sulzu lantkrabství Kleggau ve Švábsku /NSR/. Ferdinandův syn Adam František /1680-1732/ zdědil po své tetě Marii Arnoštce z Eggenberku všechny majetek tohoto rodu v Čechách /panství Český Krumlov, Vimperk, Chýnov, Orlík, Zvíkov, Prachovice, Netolice a další/. Během osmnáctého a devatenáctého století přikoupili Schwarzenberkové v Čechách několik jiných panství a statků, čímž byl rozsah jejich majetku dovršen. V roce 1802 byl schwarzenberský rod podle ustanovení závěti knížete Ferdinanda z roku 1703 rozdělen na starší hlubocko-krumlovskou primogenituru a mladší orlickou-sekundogenituru. Obě tyto větve pak prodělávaly zcela samostatný vývoj. Z dětí Josefa ze Schwarzenberku ze starší větve /1769-1833/ byl nejznámější syn Felix, rakouský ministerský předseda /zemř. 1852/ a pražský kardinál Bedřich Schwarzenberg /zemř. 1885/. Z potomků Karla ze Schwarzenberku z mladší větve se účastnili veřejného života "poslední lancknecht" Bedřich /zemř. 1870/, Karel II. /zemř. 1904/, politik, Bedřich /zemř. 1936/, politik a národohospodář a Karel VI. /1911-1986/, historik.

Majetek hlubocké větve zůstal i po rozdělení rodu nadále největším pozemkovým majetkem v Čechách, jehož rozloha před první světovou válkou činila 176146 ha. Pozemkovou reformou byl tento majetek značně zmenšen. V roce 1940 byl zbývající majetek rodu v Čechách, Rakousku a Německu zabaven tajnou státní policií v Linci; roku 1945 byl majetek v Čechách dán do národní správy a v červenci 1947 zvláštním zákonem převeden do majetku země České. Při zavedení krajského zřízení v roce 1949 se majetek rozpadl a jednotlivá režijní odvětví byla přidělena k příslušným krajským správám hospodářských ministerstev a k ostatním ministerstevům. Z majetku orlické větve byly v roce 1948 postátněny lesy, zemědělská půda byla parcelována, případně združstevněna, průmyslové podniky převedeny do pravomoci hospodářských ministerstev jako u starší větve rodu.

Poslední člen primogenitury v přímé linii dr. Adolf Schwarzenberg zemřel v roce 1950 bezdětný. Jeho majetek převzal jeho bratranec dr. Jindřich Schwarzenberg a po něm v roce 1965 Jindřichův adoptivní syn Karel VII./nar.1937/ z orlické větve. Tím se naplnilo další z ustanovení závěti Ferdinanda ze Schwarzenberku z roku 1703, že v případě vymření jedné větve rodu převezme její majetek větve druhá. 2/

Poslední forma erbu schwarzenberské primogenitury po rozmnožení znaku diplomem císaře Leopolda I. z 8.2.1688: Čtvrcený

štít se středním štítkem, děleným nadél. V pravém červeném poli středního štítku stříbrná věž na tříhrbé černé hoře /= okněžněné panství Schwarzenberg/, v levém modrém poli tři zlaté snopy /2.1/ /= lantkrabství Kleggau/. V 1.poli hlavního štítu sedmkrát nadél stříbrno-modře dělený štít, v 2. stříbrném poli 3 červené hroty /= hrabata ze Sulzu/, ve 3. stříbrném poli kosmo položená černá hořící větev /= pánové z Brandis/, ve 4. zlatém poli hlava Turka, jemuž černý havran klove levé oko.

Erb schwarzenberské sekundogenitury je stejný jako primogenitury s tím rozdílem, že mezi 1. a 2. pole hlavního štítu byl vložen střední dvakrát nadél dělený štítek rodu habsbursko-lotrinského, do jehož střední třetiny s břevnem byl přidán tasený meč hrotem vzhůru. /Rozmnožení znaku diplomem z 21.4.1814 za zásluhy maršála Karla ze Schwarzenberku, zakladatele orlické větve rodu, na porážce císaře Napoleona v bitvě u Lipska v říjnu 1813. 3/

2. Palatinátní diplom císaře Leopolda I. pro Jana Adolfa I. ze Schwarzenberku

Již v předešlé kapitole zmíněný diplom císaře Leopolda I. pro Jana Adolfa I. ze Schwarzenberku je uložen ve Státním oblastním archívu v Českém Krumlově ve fondu Schwarzenberský rodinný archív /sign. No 35, zásuvka č. 3/. Má podobu knihy vázané v deskách z tenkých prkének, potažených na vnějších stranách černou kůží bez jakýchkoli ozdob a opatřených dvěma malými přezkami. Obsahuje 48 popsaných pergamenových listů velikostí 355x255 mm a dva další listy papírové, umístěné před textem diplomu a za ním. K diplomu je na šňůře z pozlacených nití přivěšena zlatá císařská pečeť o průměru 99 mm a síle 29 mm, uložená v dřevěném pouzdru. Listina je napsána úpravným dobovým německým kurentním písmem, přičemž text je psán na každé straně do nesymetricky umístěných zrcadel o rozměrech zhruba 195x160 mm, takže pod textem i ve stranách zůstává značně velké místo. První řádka, případně řádky na začátku každé kapitoly, je psána větším písmem. Diplom je císařem vlastnoručně podepsán vpravo těsně pod poslední řádkou textu. Jeho obsahem jsou tato ustanovení:

1/ Císař uděluje Schwarzenberkovi a jeho mužským prvorozeným potomkům za jeho zásluhy o císařský rod v míru i ve válce hodnost císařského falckrabího, latinsky nazývaného comes palatinus. Obdarovaný je v diplomu nazýván "Unser lieber Oheim", což svědčí o jeho úzkých vztazích k císařskému dvoru. V dalším jsou vyjmenována práva, jež byla spojena s propůjčením této hodnosti.

2/ Právo ustanovovat vhodné osoby veřejnými notáři, písaři a soudci.

3/ Právo povyšovat zasloužilé osoby vojenského povolání do rytířského stavu.

4/ Právo jmenovat na všech třech fakultách /bohoslovecké, právnické a lékařské/ univerzit v Paříži, Bologni, Padově, Perugii, Pise, Lovani, Vídni, Ingolstadt, Praze, Lipsku, Würtembergu, Würzburgu, Marburku a Strassburku vhodné osoby

doktory a licenciáty, magistry umění, bakaláři a korunovárními básníky.

5/ Právo legitimovat osoby nemanželského původu - neurozené i urozené s výjimkou knížat, hrabat a svobodných pánů - narozené a zplozené mimo řádný svazek manželský s výjimkou takových případů, kdy byly tyto osoby počaty proti zákonům církevním i světským /tj. "prokletá spojení" mezi blízkými příbuznými/.

6/ Právo ustanovovat poručníky a navracet lidem čest, o kterou přišli pomluvami nebo soudním rozsudkem.

7/ Právo propůjčovat vhodným osobám měšťanský erb se štítem, klenotem a helmem, aby mohly užívat všech výsad, které s tím souvisejí.

Výslovně nebylo palatinům dovoleno udělovat do erbu císařského orla a starobylé erby s klenoty knížat, hrabat a svobodných pánů, jakož i královskou korunu na helmu.

8/ Právo povyšovat zasloužilé osoby do rytířského stavu a udělovat jim šlechtický znak se štítem, klenotem a otevřeným turnajským helmem.

Leopoldův diplom pro Schwarzenberka činí podobně jako diplom Ferdinanda II. pro Jana Oldřicha z Eggenberku rozdíl mezi udílením měšťanského erbu a udílením erbu šlechtického, které tu bylo spojeno s povýšením do stavu rytířského. Rovněž také tu jako v diplomu pro Eggenberka z r. 1625 se stanoví, že se nobilitované osoby musí zdržet provozování měšťanských řemesel a obchodování pod hrozbou ztráty udělené výsady.

9/ Právo podepisovat se v písemném styku s císařem plným titulem.

10/ Právo postavit na svém majetku mincovnu a razit vlastní mince, nesoucí jeho portrét a erb.

11/ Právo přivlastňovat si majetek poddaných osob, které zemřely bez posledního pořízení a neměly žádné blízké příbuzné.

12/ Právo přivlastňovat si propadlá a konfiskovaná léna na svém území, která by jinak připadla císaři.

13/ Právo vybírat ve svůj prospěch v poddanských městech a vesnicích dávky z nápojů, jakož i právo zřizovat na svém majetku hostince, pivovary, kovárny, krámy, mlýny, ovčárny a rybníky.

14/ Právo otevírat na svém území doly na zlato, stříbro, měď a jiné kovy a brát z nich užítky.

15/ Právo propůjčovat poddanským městečkům na svém území privilegia na konání týdenních a výročních trhů.

16/ Právo vybírat od svých poddaných poplatky za odchodné.

17/ Právo propůjčovat svá léna cizím osobám a brát od nich slib vazalské poslušnosti.

18/ Právo postavit si na svém území jeden nebo více zámků a rozšířit o jejich název své šlechtické příjmení.

Strany č. 7 až 9

jsou v této
ukázce
nedostupné

PLÆECH v. Seinsberg